

Nicolas (1949-2023)

Bogdan Rusu

25 august 2023

Prin 2009 am dat, în colecția digitală a revistei *Idealistic Studies*, peste un studiu de un autor al cărui nume mi-a atras imediat atenția, prin sonoritatea lui românească: Sorin-Titus Vassilie-Lemeny. Căutarea pe internet a întors puține informații. Cele mai importante se găseau într-o revistă electronică publicată la Bordeaux, în care apăruse, în 2000, un „Omagiu lui Sorin-Titus Vassilie Lemeny”, semnat de Jean-Marc Trigeaud și Doru Imbroane Mărculescu. Filosoful meu idealist murise în acel an, la București. Nu era un român din exil, nici cineva cu o mai distantă ascendență românească, ci un compatriot de care aproape nimeni nu știa mai nimic. Aveam să-mi dau seama mai târziu că aproape nicio informație despre filosof din acest articol nu era veridică. Articolul, însă, mi-a furnizat numele a două persoane care l-au cunoscut pe Vassilie-Lemeny și pe care am încercat să le contactez. În urma mai multor descoperiri bibliografice, încoltise în mintea mea proiectul unei ediții din scrierile filosofului, proiect care se va concretiza, sper, în sfârșit, în toamna acestui an (2023).

N-am reușit să-l contactez decât pe Trigeaud, profesor de drept și filosofie a dreptului la Bordeaux. Am corespondat o vreme și am vorbit și la telefon, până când contactul s-a întrerupt brusc și fără explicații. Trigeaud era evaziv și precaut și, în plus, poseda numai informații neconforme cu realitatea. Faptul că filosoful și soția sa avuseseră probleme cu poliția politică, însă, s-a confirmat și mi-a permis să identific cele două personaje și să dezgrop o parte din istoria lor personală din dosarele din arhiva C.N.S.A.S. Printre alte zvonuri, căci altfel nu pot fi numite, pe care mi le-a împărtășit Trigeaud, era că Sorin-Titus Vassilie-Lemeny avea o soră care trăia la Paris și al cărei fiu făcuse pe disidentul în țară ca să poată fugi în străinătate, iar odată ajuns aici activase în cadrul unui partid comunist. Nesperată șansă, pentru un biograf, să descopere astfel de persoane avizate în chiar orașul său de reședință. Numele de domnișoară al surorii lui Vassilie-Lemeny îl aflasem din dosarele Securității. Nu mai rețin felul în care am exploatat aceste vagi informații și lanțul de inferențe care m-au condus la ipoteza că nepotul „comunist” și „pseudo-disident” al lui Vassilie-Lemeny se numea Nicolas Trifon.

L-am contactat pe Nicolas via mesageria Facebook pe 22 martie 2015, comunicându-i rezultatul deducțiilor mele și solicitându-i să stăm de vorbă despre unchiul său. Mi-a răspuns afirmativ în aceeași zi. Discuția s-a mutat apoi pe e-mail. Recitesc primele noastre schimburi și pot spune cu precizie data când ne-am văzut pentru prima oară: luni, 6 aprilie 2015. Pentru loc, n-am nevoie de *aide-mémoire*: acasă la Nicolas, pe strada Guyton de Morveaux. Pentru anecdotă, Nicolas uitase că conveniserăm să ne întâlnim (faimoasele uitări ale lui Nicolas!), era prin zonă la cumpărături. A ajuns după vreo 20 de minute, însoțit de soție, Cristina Passima Trifon. Discuția a început imediat, din mers; până să ajungem la etajul doi, cred că deja spusese tot ce era important despre mine (Nicolas n-avea nicio răbdare, aveam să aflu, pentru detaliile irelevante când se discuta despre un subiect precis; altfel, era un maestru al cozeriei). Cristina a adus niște tartine cu icre, delicioase, și discuția a continuat vreo două ore. S-a vorbit despre Vassilie-Lemeny, am putut clarifica unele lucruri, afla altele, dar și comunica lucruri pe care Nicolas nu le știa. Am vorbit despre istoria familiei, pe linia Lemeny (mai puțin Rozvany) și, în acest context, Nicolas a adus vorba despre familia lui pe latură paternă, Trifon. Atunci am aflat că era (și) aromân. Discuția s-a mișcat la cheștiunea armânească. Pe mine m-a interesat dintotdeauna acest izotop al romanității orientale. Așa văd eu cheștiunea raportului dintre români și armâni (și meglenoromâni și istroromâni), prin prisma noțiunii de izotopie, cu care, după Noica, știința modernă a spus mai mult despre unu și multiplu decât toată filosofia greacă. Îmi place sonoritatea limbii lor, mă duceam adesea pe *Trâ Armânami* și aiurea și citeam în armâneashte. Găsisem și un dicționar online. Cititul în această limbă seamănă cu rezolvarea de ecuații, sau cu dezlegarea de enigme rebusistice. Trebuia să citesc cu voce tare pentru ca conexiunile etimologice să se facă și să achicâsescu, uneori în detaliu, alteori numai în mare, ceea ce citeam. Dar exercițiul în sine îmi făcea plăcere. Îmi aduc aminte cum m-a fixat Cristina cu privirea: „Tu ești armân?”. Mini nu escu armân. „Nu este, spune Nicolas, dar îl interesează aromânii”. Bănuiesc că interesul meu i-a făcut plăcere lui Nicolas, fără să fi avut cine știe ce greutate în economia relației noastre. În orice caz, mai târziu am primit o invitație pentru a intra într-un grup Facebook, „Rrâmânji – farsariots!”, cred că de la el.

După această întrevedere, Nicolas mi-a cerut numărul de telefon. Prefera comunicarea orală, mai bogată și totodată mai economică în termeni de timp. Vorbea repede, scurt. Mă suna și, dacă nu

răspundeam, lăsa mesaje, după obiceiul francez. Eu, după obiceiul românesc, nu lăsam mesaj audio, mai degrabă preferam un sms sau un e-mail. „Bună, bună! Nicolas sunt, ce faci?”. Ne întâlneam din când în când, fie prin arondismentul al 13-lea, fie prin al 18-lea, fie prin zona mea, când locuiam în arondismentul al 20-lea, fie aiurea. De altfel, era cam complicat de prins pentru că se mișca mult, atât în Franța cât și în străinătate. La mine în cartier se simțea un pic expatriat, observa cu curiozitate cum e „pe la mine”, el era patriot al zonei Butte aux Cailles. Spunea și chelnerilor că el nu e de aici, ci de la Butte aux Cailles. De altfel, avea o ușurință deosebită de a intra în vorbă cu lumea, mă lăsa cu gura căscată. Ca și pe unii interlocutori, pe care îi „citea” imediat și îi uimea cu întrebări de genul „Dites-moi, mon ami, la petite, ou la grande?”. Nicolas văzuse că omul era kabil, deși nu scria pe el că este. Și discuția începea pentru că Nicolas, evident, știa o grămadă de lucruri despre Kabilia și despre minoritatea kabilă din Algeria.

Când interveneau hiaturi prea lungi în comunicare, Nicolas era cel care telefona, cu justificarea francă că nu mai știe nimic de mine. Apropo de obiceiuri franțuzești: într-un an am pierdut din vedere să-i transmit urările mele de an nou, cum spune cutuma, în luna ianuarie; nu mi-a spus nimic, însă am simțit o răceală care a durat câteva luni, cu care a pedepsit pe bună dreptate mojiția mea. Nicolas era și francez, sută la sută, iar eu păcătuisem în relația de la francez la francez. Era atât de „și francez” încât, în ultimele dăți în care l-am văzut, bolnav și slăbit, deși eram numai noi doi, vorbea spontan în franceză atunci când aborda unele subiecte pe care căpătase obișnuința să le gândească în franceză.

Însă nu trebuie lăsat de la sine înțeles că Nicolas era și român, născut și crescut la București, atent la ce se întâmplă în cultura și în societatea română, scriitor și de limbă română, limbă care a fost, în definitiv, limba lui maternă.

Ascendența lui Nicolas era transilvăneană și balcanică. Am spus deja că, pe partea mamei sale, descindea din două familii transilvănene, Lemeny și Rozvany. Era descendent în linie directă din Ioan Bran Pop de Lemeny et Kozla, cunoscutul revoluționar de la '48 și prefect al românilor din Făgăraș. Familia avea înscrisuri de noblețe cel puțin din 1610, așa cum arată monografia familiei, scrisă de Doina și Mihai Dâmboianu (Mihai Dâmboianu este văr de gradul al treilea cu Nicolas, descinzând prin femeii din această familie). Bunica lui Nicolas, Nora Lemeny (1885-1948), a participat la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia și la negocierile de la Trianon. Pe line maternă, ascendența Norei era săsească, ea trăgându-se din familia Dörr. Primul ei soț, bunicul lui Nicolas, Eugen Rozvany (1878-1938), a fost unul dintre membrii fondatori ai Partidului Comunist Român și a murit executat la Moscova, în vremea marii epurări staliniste. Rozvany avea și el ascendență armânească. Strămoșii lui veniseră din Macedonia în secolul al XVIII-lea și se instalaseră în Salonta. Tatăl său luptase, ca ofițer de cavalerie, sub ordinea generalului Bem, în 1848. Pe partea tatălui lui Nicolas cunosc mai puțin bine istoria, însă era dintr-o familie de armâni „muluvishteani”, de fapt moscopoleni, trăitori în Bulgaria de câteva generații. Această ereditate s-a vărsat acum în apele națiunii franceze, prin fiica lui Nicolas și cei trei nepoți ai lui.

Subiectul armânilor, atât de scump lui Nicolas, și în care a fost un specialist recunoscut, a revenit de mai multe ori. Eram de acord că româna și armâna nu sunt reciproc comprehensibile (italiana este mult mai comprehensibilă spontan pentru un locutor de română decât armâna). Nu puteam fi decât de acord că distincția dintre limbă și dialect este mai mult politică decât științifică. Eu am considerat de când îmi aduc aminte că armânii au limba lor și n-am înțeles niciodată interesul de a-i asimila, mai ales pe cei din afara frontierelor României, românilor (vorba vine: văd bine mizele ideologice ale acestei mișcări, începând cu prelungirea istoriei naționale cu vreo două-trei secole). Dar au existat și dezacorduri. Ostilitatea lui Nicolas contra denumirii de „străromână” pentru strămoașa limbilor română și armână nu m-a câștigat. Țin minte că i-am spus că eu nu voi înceta să spun „maică-mea” numai pentru că se întâmplă să nu fiu singur la părinți; strămoașa limbii române este, pentru români, străromâna. Totuși, nu m-aș opune să fie numită științific R.00, dacă asta permite atenuarea anumitor tensiuni. Nu mă simt vexat dacă alții decid să-i spună stră-armână sau romană orientală. Discuția mi se părea specioasă. What's in a name?

Alt subiect de tensiune a fost legat de ce înseamnă să fii armân, mai larg ce înseamnă să aparții nu numai unei minorități etnice, ci unei etnii în general. Nicolas a respins cu vehemență rolul auto-

identificării performative în constituirea identității etnice a individului. Mi-am dat seama că era, în termenii filosofiei medievale, un realist despre etnie, că profesa un soi de realism etnic, s-ar putea spune. Nici hetero-identificarea, nici auto-identificarea nu sunt decisive, în măsura în care nu se suprapun peste o apartenență deja acolo. Elementul armânesc este, există obiectiv, opune rezistență timpului și acțiunii lui corozive, armânul nu chiari. Ce determină apartenența la armânami? În discuții, Nicolas respingea mai toate propunerile, cu excepția înscrierii într-o anumită istorie, mai întâi de toate familială și apoi comunitară. În orice caz, considera că armânii sunt printre singurii care încă mai știu cine sunt și de unde vin. Această memorie a itinerariului familial constituie identitatea armânească poate chiar mai mult decât limba, care în destule cazuri se pierde sau este stăpânită rudimentar.

Ar fi multe de povestit despre cât îl contrariau pe Nicolas aiurelile unora lipsiți și de știință, și de bun simț, care colportează povești cu Alexandru Macedon și cu cutare Armenius; la fel de tare ca aroganța naționalistă a celor care decretează că armânii sunt români și limba lor dialect al românei, puțin contează ce spun ei înșiși. Un astfel de ins l-a enervat atât de tare, când era bolnav, încât a avut febră vreme de trei zile.

Dar nu despre armâni era grosul convorbirilor noastre, iar aceste mici fricțiuni au fost fără consecințe. Vorbeam despre câte în lună și în stele. Despre actualitatea politică franceză, de exemplu, despre situația internațională (Ucraina, nu numai după începerea războiului, ci dintotdeauna), despre cărți apărute, despre articole la care trimitea linkuri; despre istorie, despre cei pe care îi cunoscuse (erau foarte mulți). Avea, de pildă, o mulțime de povestit despre Claude Karnoouh și Gáspár Miklós Tamás, pe care îi cunoscuse bine. Istoria tristă & grotescă a implicării primului în procesul Faurisson, de exemplu. Pe ultimul îl și găzduise o vreme. Mi-a oferit un exemplar din *L'œil et la main*, care apăruse în franceză cu ajutorul lui Nicolas, și în care Tamás propune o gândire politică libertară. Îl cunoscuse și pe Maximilien Rubel, bucovinean și „foarte simpatic”, căruia i-a și luat un interviu, publicat în paginile revistei *Iztok*, în 1982.

Curios – sau nu – unul dintre subiectele despre care n-am discutat foarte mult a fost anarhismul. Când am descoperit că „comunistul” lui Trigeaud era, de fapt, un notoriu militant anarhist, am fost mai mult decât încântat. Eu însumi eram și sunt socialist libertar, adică anarhist de stânga. I-am spus de îndată ce s-a ivit ocazia, însă nu a avut vreo reacție particulară, cel mult m-a privit o secundă mai atent. Dacă n-am aprofundat subiectul, însă, era pentru că eram în esență de acord. Nu aveam ce dezbate, iar Nicolas nu era genul pe care să-l pasioneze exegezele pe textele lui Bakunin. Pe acest plan, Nicolas era un om al acțiunii, el se împlinea montând pichete de grevă, organizând rețele de solidaritate, manifestând în stradă, animând emisiuni de radio, difuzând manifeste. Bakunin era, însă, un autor semnificativ în ochii lui Nicolas. Cred că-l aprecia în particular pentru critica vizionară a marxismului și a potențialului lui totalitar. Anti-„marxist” eram și eu, însă eu mai eram, cu termenul lui Rubel, și „marxian”. Am avut și am o mare considerație pentru opera lui Marx, chiar dacă nu văd în el tocmai un „teoretician al anarhismului”, precum Rubel. Însă de analiza marxiană a alienării și a exploatării capitaliste nu se poate lipsi niciun proiect de emancipare socială libertară. Pe Nicolas, în schimb, îl agasa această „reîntoarce” – așa o vedea el – la Marx, după eșecul „comunismului istoric”. Perfect de acord cu mine că acest „comunism” nu fusese decât un capitalism de stat, Nicolas considera că marxismul nu poate să ducă decât la așa ceva („marxismul”, de acord; gândirea lui Marx, asta e altă găscă în altă traistă; să-l credem pe Marx când spune „eu nu sunt marxist”). Nu se mai poate ca un libertar să-l resuscite pe Marx, mi-a zis Nicolas odată, după pamfletul „Listen, Marxist!” al lui Bookchin. Asta este o prostie, o pierdere de vreme periculoasă. Era, de altfel, „estomaqué”, cum zic francezii, când auzea că noii „stângiști” din România zilelor noastre sunt marxist-leniniști sau chiar staliniști pe față. Când i-am făcut publicitate lui Bernard Friot, al cărui seminar l-am urmat vreme de un an, și ideii lui de „salariu pe viață”, Nicolas s-a tras înapoi pe scaun și a făcut grimase sceptice. Auzind despre ce-i vorba, n-a putut să fie împotriva, însă se vedea că, psihologic, nu achiesa la „comunismul” lui Friot, suspectându-l de a prezenta riscuri pentru libertatea individuală și pericol de derive totalitare, în ciuda tuturor aparențelor. Nu-i mirosea a bine, pur și simplu. Din „comunism” îi displăcea uvrierismul, cultul proletarului, neadoptând dogma proletariatului drept clasă revoluționară în sine. Avea pentru o anumită franjă a lumpen-proletariatului

mai multă simpatie decât pentru anumite pături ale „proletariatului” din zilele noastre. Într-o ocazie mi-a zis ceva de genul „eu, anarhist, nici cu furtul n-am probleme”; știm că, în tinerețe, în România, căuta să scape uniformizării totalitare adoptând un mod de viață „nonconformist”, comportând chiar unele forme de delincvență.

Un alt lucru care îi displăcea lui Nicolas era intelectualismul noii stângi române, caracterizat de vid pe planul practicii politice și de zel pentru sincronizarea cu instrumentele criticii vestice ale capitalismului pe plan ideologic. I se părea că asistă la o competiție de cine-i cel mai la curent cu ultimele noutăți, irelevantă pentru orice acțiune socială și politică în contextul românesc.

S-a spus că Nicolas vedea în afirmarea sau, mai degrabă, rezistența identitară a minorităților un cap de pod pentru opoziția contra dezvoltării naționalismelor, a resurgenței îngrijorătoare a fascismului. Prin prisma antropologiei lui Clastres (colaborator la revista *Interrogations*, ca și Nicolas), se iscă niște întrebări interesante, pornind de la reticența aromânilor de a se angaja într-un proiect național, despre o posibilă strategie a unei etnii, sau popor, de a evita să facă stat propriu. Parafrazând celebrul titlu al lui Clastres, s-ar putea, oare, vorbi despre „etnie contra statului-națiune”? N-am mai avut ocazia să-l iscodesc pe Nicolas despre asta, însă așa mi se pare că s-ar putea împăca cele două angajamente ale lui Nicolas, pentru cauza armânească și pentru socialismul libertar. Altminteri, știut este că nu anarhismul este cea mai populară doctrină politică printre armâni.

Acum câțiva ani îmi venise ideea să traduc în românește din Bakunin; încă nu fusese reeditată traducerea lui Mușoiu din *Dumnezeu și statul*. Când am văzut această reeditare, la Pagini Libere, am luat contact cu colectivul ei și i-am întrebat dacă i-ar interesa (îi interesa). I-am spus și lui Nicolas că sunt pe cale să realizez această traducere și m-a întrebat unde am de gând să o public. La o mică editură anarhistă, i-am spus, Pagini Libere, băieții sunt simpatici, au scos *Arimania* și tot felul de broșuri diy. Nicolas s-a bucurat, et pour cause: îi cunoștea pe cei de la Pagini Libere, îi întâlnise personal și le trimitea cărți și alte materiale pentru îmbogățirea unei biblioteci anarhiste. De atunci, cred că a vorbit mai mult cu ei despre proiectul Bakunin decât am făcut-o eu. Prin el aflu că isprava mea era apreciată de colectivul editorial. O aprecia și el, ca ispravă, însă nu știu dacă a avut sub ochi manuscrisul ca să-i poată judeca conținutul. Aș fi vrut să-i ofer un exemplar al cărții, nu o simplă dactilogramă. Ar fi fost mai bine așa, după părerea mea. E bună vorba franțuzească că *le mieux est l'ennemi du bien*. Bine ar fi fost să-l fi bucurat cu dactilograma, până la apariția cărții.

Pandemia a perturbat toate cele. Ocaziile de a ne vedea au lipsit. Mi se pare, totuși, că ne-am și întâlnit odată, între două restricții de deplasare. Am făcut, fiecare, covid. Lui i s-a diagnosticat, cu această ocazie, o fibroză pulmonară, așa cum aveam să aflu numai mult mai târziu. Am reușit să ne vedem, după sfârșitul tuturor restricțiilor, la noi acasă, apoi la Nicolas și Cristina, în iarna lui 2021. Aceste momente conviviale sunt printre cele mai plăcute amintiri pe care le am cu Nicolas. Rămăsese să găsească el o perioadă în care să ne poată vizita din nou. Timpul a trecut pe nesimțite, prins fiind cu afacerile cotidiene ale vieții, și n-am avut decât puține știri de la Nicolas. I-am trimis manuscrisul volumului de scrieri ale unchiului său, prin august, pentru care m-a felicitat. Prin decembrie am avut un sumar schimb epistolar despre excelentul și consistentul articol pe care tocmai îl publicase, „L'aroumain, dialecte du roumain ou langue à part?”. M-a sunat prin primăvara acestui an ca să mă certe că n-am mai dat semn de viață. „Păi nu rămăsese că îmi spuneți dvs. când sunteți disponibil, ca să stabilim când veniți pe la noi?”. „Păi da, mi-a spus, dar vezi că eu am avut o vară de neuitat, am stat șapte săptămâni în spital”. Acum, însă, era disponibil, nu mai pleca pe nicăieri. Rămânea să găsesc eu un week-end în care să putem organiza o masă la noi acasă. Am aflat de la un prieten comun că Nicolas era „mult diminuat”, ceea ce m-a îngrijorat serios. Am reușit să liberez un week-end și să le propun lui Nicolas și Cristinei să ne viziteze. Invitația a fost acceptată „cu plăcere”, ceea ce m-a mai liniștit; însă, cu o săptămână înaintea datei convenite, Nicolas m-a sunat ca să contramandeze vizita. Mi-a spus că, de vreo opt luni, avea un cancer pulmonar, în plus de fibroză; când a acceptat vizita încă putea să se deplaseze cu mașina, dar acum nu mai rezistă. Cred că stupoarea mea se simțea prin telefon. Tot el mă consola: „Ce să-i faci, se poate întâmpla, s-a întâmplat și la case mai mari”.

L-am văzut de două ori după această convorbire, la el acasă. Era cald, era zăpușeală. Nicolas era așezat într-un fotoliu, slab și cu părul alb. „Eu, cum vezi...”, mi-a spus cu un zâmbet trist, arătând în jos cu degetul mare. Era din ce în ce mai rău. Făcea tratament dar, din câte se interesase el, evitând să intre prea mult în detalii, tratamentul dădea bune rezultate pentru orice altceva decât ce avea el. „Eu sper, totuși, să funcționeze”, zic eu. „Da, sigur, se poate întâmpla și asta”. Cam atât am vorbit despre boală și perspective. Am discutat ca de obicei, despre lucrurile care ne interesau. Avea reviste, cărți nou-apărute, despre care îmi vorbea. Spiritul îi era vioi, avea aceeași vervă, însă îi era greu să-și amintească unele lucruri. Aștepta venirea fiicei sale și a celor trei nepoței, în aceeași zi. Îi străluceau ochii de mândrie și de bucurie când vorbea despre asta. Noi trebuia să plecăm în vacanță, însă peste vreo două săptămâni. Mă pregăteam să plec, văzând că Nicolas obosise. „Păi poate ne mai vedem înainte...” – „înainte de vacanță!” a intervenit prompt Cristina. I-am spus că desigur că îl voi mai vizita și ne-am luat la revedere. Când ieșeam pe ușa salonului, Nicolas m-a privit cu duioșie și tristețe și am văzut mijind, în ochii lui, o lacrimă.

Am reușit să-l mai vizitez o dată, în luna iulie. Era singur acasă, a durat mult până a ajuns la ușă să apese pe butonul interfonului. Am găsit că nu slăbise mult la față, ceea ce mi s-a părut a fi un semn bun. M-a trimis în bucătărie să-mi iau neapărat un pahar cu apă. Nu mai mânca și nimic nu-i mai făcea plăcere, decât să doarmă. „Acolo sunt rege”, zicea. A sosit și Cristina, într-un suflet, surprinsă să mă găsească acolo, pentru că Nicolas se pare că uitase să o țină la curent cu ce stabiliserăm noi. Mi-a spus că nu mai făcea chimioterapie, pentru că tumoarea nu avansa, nu cancerul era problema, ci lipsa de globule roșii. Am sperat că doctorii pot trata această anemie și că starea lui Nicolas s-ar putea stabili, pentru o vreme lungă, poate chiar ani de zile. Nicolas nu respingea speranțele mele, zicea „să vedem, sa vedem”. Lua anxiolitice, ceea ce îi diminua capacitățile intelectuale, nu prea mai putea citi. Nu mai urmărea tot ce se vorbea în jurul lui, se pierdea în gânduri. Însă, când vorbeam cu el, era același Nicolas dintotdeauna, volubil, interesant, expresiv, amuzant. M-a oprit, când am vrut să plec, și am mai rămas vreo zece minute. Vedeam însă că e din ce în ce mai obosit.

În săptămânile următoare, când eram eu plecat, când era Nicolas în spital. Cuvântul de ordine era „foarte nasol”. Am vorbit ultima oară la telefon pe 19 iulie, noi eram în Vandeea. M-a întrebat ce face fiica mea, i-am spus că ne bălăcim în mare și am simțit din vocea lui că îi plăcea și lui bălăceala. A rămas să ne vedem când mă întorc. Nu mi-a mai răspuns. Pe 14 august i-am trimis un mesaj din Savoia, unde mă aflam cu familia. Nu am avut semnal la telefon în toată săptămâna. Totuși, pe munte, pe la 2000 de metri, captam intermitent. Eram cu fiica mea pe o potecă alpină când, pe 17 august, la ora 15:39, am primit un sms de la Nicolas, care îmi dorea, cu drag, o vacanță frumoasă. Mi-am spus că e mai bine, dacă e în stare să trimită sau să dicteze mesaje. A doua zi, însă, am primit vestea că se stinsese la ora 03:02, la nici 12 ore de când îmi scrisese.

Vasile Ernu l-a numit pe Nicolas „ultimul nostru anarhist”. Dimpotrivă, într-un sens este primul „nostru” anarhist, după lichidarea anarhismului din România, odată cu instalarea regimului comunist. Noi, unii dintre cei care l-am cunoscut, ne simțim camarazii lui și vedem în el un înaintaș al nostru. Însă nu militantismul ne-a unit, ci prietenia, ideile disputate și valorile împărtășite. Nu ce am făcut, împreună, ci cum am devenit, unii în prezența altora. De aceea, Nicolas face parte din noi.

Biblioteca Anarhistă

Bogdan Rusu
Nicolas (1949-2023)
25 august 2023

<https://pagini-libere.ro/nicolas/>

ro.theanarchistlibrary.org